



Sosiaali- ja terveysministeriö
Valtiovarainministeriö
Oikeusministeriö
Eduskuntapuolueet

Dno:407/D.a.2/2016

**ASIA: KANNANOTTO SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUSTEN
VALTIONAVUSTUSLEIKKAUKSEEN 2017**

1. Taustaa

Valtiovarainministeriön talousarvioesityksessä vuodelle 2017 on esitetty, että momenttia 33.60.63 "Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan" supistetaan nykyisestä 3 miljoonan valtionavustuksesta 2 miljoonaan euroon. Vuodesta 2016 toimintaan kohdennettua resurssia vähennetään kolmanneksella, lakisääteisiä tehtäviä ja vastuuta kuitenkin sopeuttamatta. Sosiaalialan osaamiskeskustoiminta perustuu lakiin eikä sitä koskevaa lainsäädäntöä ole muutettu.

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (Poske) toiminta pohjautuu Lapin yliopiston, Oulun seudun ammattikorkeakoulun, Saamelaiskäräjien ja Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymän tekemään sopimukseen. Posken valtakunnalliseksi erityistehtäväksi on määritelty saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottaminen. Saamelaiskäräjien yhteydessä toimiva Posken saamelaisyksikkö toteuttaa sosiaalialan osaamiskeskuksen lakisääteistä erityistehtävää Saamelaiskäräjien asettamien tavoitteiden pohjalta. Sosiaalialan osaamiskeskustelle myönnetystä valtionavustuksesta 1,5 % on tarkoitettu käytettäväksi erityisavustuksena saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi. Valtionavustuksin turvin saamelaisyksikössä on vuodesta 2004 lähtien työskennellyt yksi suunnittelija. Saamelaisyksikön valtionavustusta on vähennetty vuodesta 2013 alkaen. Saamelaisväestön palvelutarpeisiin suunnattu valtionavustus oli vuonna 2013 52 000 €, 2014 45 000 €, 2015 36 000 € ja vuonna 2016 45 000 €.

2. Saamelaisten sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen reunaehdot

Saamelaisväestön näkökulmasta tärkeimpiä ajankohtaisia haasteita ovat saamelaisten aseman, saamenkielisten palvelujen saatavuuden ja kehittämistyön turvaaminen sekä saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvän osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistaminen meneillään olevassa sote-uudistuksessa. Saamelaisväestön sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseksi Saamelaiskäräjät on asettanut tavoitteekseen, että saamelaisten hyvinvointia ja osallisuutta edistetään vahvistamalla omakielisten ja kulttuuriin perustuvien, laadukkaiden hyvinvointipalvelujen tarjontaa sekä turvaamalla osaavan, ammattitaitoisen henkilöstön koulutus ja saatavuus, riittävä rahoitustaso sekä rajayhteistyön kehittäminen. Posken saamelaisyksikön keskeisenä tavoitteena on saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden parantaminen, sisällöllinen ja laadullinen kehittäminen, vaikuttavuuden arviointi sekä näihin liittyviin tutkimus- ja koulutustarpeisiin vastaaminen. Saamenkielisten palvelujen kehittämiskohteita on lukuisia, koska saamenkielisten palvelujen saatavuus on tällä hetkellä rajallista. Erityisen heikko tilanne on inarin- ja koltansaamenkielisten palvelujen osalta.

Sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustusleikkaus vuodelle 2017 tarkoittaa saamelaisyksikön osalta sitä, että suunnittelijan työaika vähenee nykyisestä 75 %:sta 50 %:iin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että suunnittelija ei pysty juurikaan osallistumaan koko Lapin sote-alueen asiakasprosessien ja kärkihankkeiden valmisteluun, jolloin saamelaisväestön palvelutarpeet jäävät

Lapin sotessa huomiotta. Tämä johtaa väijäämättä saamelaisväestön tosiasialliseen eriarvoistumiseen suhteessa valtaväestöön, jolloin menettelyä voidaan pitää saamenkielisen väestön osalta selkeänä perusoikeusloukkauksena.

Suomen perustuslain 6 §:n mukaan ”ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisen vallan vastuussa ei ole kyse vain muodollisesta vastuusta. Hallituksen perusoikeusuudistusta koskevassa esityksessä (HE 309/1993 vp, s. 75) korostettiin erityisesti, että PL 22 § edellyttää myös perusoikeuksien aineellista turvaamista. Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Suomi on ratifioinut kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus) vuonna 1976. KP-sopimus on osa Suomen oikeusjärjestelmää, ja on voimassa laintasoisena ja siten välittömästi sovellettava ja sitova oikeuslähde. KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Artikla turvaa saamelaisten oikeuden nauttia yhdessä ryhmänsä kanssa omasta kulttuuristaan. YK:n ihmisoikeuskomitean vuonna 1994 antaman yleiskommentin nro 23 (50) mukaan sopimuksen artikla 27 edellyttää sanamuodostaan huolimatta myös positiivisia erityistoimia vähemmistöön kuuluvien kulttuuroikeuksien suojelemiseksi. Kulttuurin suojeleminen edellyttää myös, että vähemmistöyhteisöjen edustajat saavat tehokkaasti osallistua heihin vaikuttavaan päätöksentekoon.

Alueellisia ja vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja astui voimaan Suomessa vuonna 1998. Sopimuksen tavoitteena on suojella pieniä katoamassa olevia kieliä, joita sopimusvaltioiden kansalaiset perinteisesti käyttävät valtioissaan. Sopimuksen artiklassa 7 valtiot sitoutuvat luomaan olosuhteet, jotka mahdollistavat vähemmistökielen säilymisen ja sitoutuvat poistamaan rajoitukset, jotka estävät vähemmistökieliä menestymästä. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevia erityistoimia ei katsota laajemmin käytettyjä kieliä puhuvan väestön syrjinnäksi, jos näiden toimien tavoitteena on edistää tasa-arvoa kyseistä kieltä käyttävien ja muun väestön välillä tai asianmukaisesti huomioida näiden kielien erityisasema. Artikla edellyttää valtioiden huolehtivan siitä, ettei olemassa olevat tai uudet hallinnolliset rajat muodosta estettä vähemmistökielen edistämiseksi.

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva yleissopimus ratifioitiin Suomessa vuonna 1995. Sopimuksen artikla 10 takaa saamelaisille oikeuden käyttää saamen kieltä yksityisesti ja julkisesti, suullisesti ja kirjallisesti. Sopimuksen viidennessä artiklassa sopimuspuolet sitoutuvat edistämään olosuhteita, jotka ovat tarpeellisia, jotta kansallisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt voivat ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan sekä säilyttää identiteettinsä oleelliset perustekijät: heidän uskontonsa, kielensä, perinnäistapansa ja kulttuuriperintönsä. Artikla myös edellyttää valtioiden suojelevan kansallisia vähemmistöjä vastentahtoiselta sulauttamiselta.

Suomi on saanut useita suosituksia ihmisoikeuksia valvovilta elimiltä parantaa saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Yk:n rotusyrjintäkomitea on vuonna 2013 suosittanut, että Suomi tosiasiallisesti varmistaa saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden saamelaisille näiden kotiseutualueella¹. Lasten oikeuksien komitea on vuonna 2011 suosittanut Suomea varmistamaan, että romani- ja saamelaislapsilla, myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvilla saamelaislapsilla, on oikeus kulttuurisensitiivisiin koulutus- ja terveydenhuoltopalveluihin omalla kielellään². Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on suosittanut vuonna 2007, että Suomi

1 CERD/C/FIN/CO/20-22

2 CRC/C/FIN/CO/4

3 CEDAW/C/FIN/CO/6

4 CM/ResCMN(2012)3

5 RecChL(2012)2

varmistaa, että saamelaisnaisille järjestetään asianmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, mukaan lukien lisääntymisterveyspalvelut³. Euroopan neuvoston ministerikomitea on vuonna 2012 suosittanut vähemmistöpuitesopimuksen toimeenpanemiseksi, että Suomen olisi jatkettava Saamelaiskäräjien kanssa neuvotellen määrätietoisia toimia, joilla pyritään riittävän rahoituksen ja saamen kielten elvytysohjelman tehokkaan täytäntöönpanon avulla estämään saamen kieliä katoamasta julkisesta elämästä nykyistä enempää⁴. Ministerikomitea on myös suosittanut vähemmistökieliselopimuksen toimeenpanemiseksi, että Suomi toteuttaa lisätoimia varmistaakseen saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden⁵.

Suomi on hyväksynyt julistuksen YK:n alkuperäiskansojen oikeuksista vuonna 2007 ja sitoutunut myös sen kansalliseen toimeenpanoon vuonna 2014 YK:n alkuperäiskansojen maailmankonferenssin loppuasiakirjan kautta. Julistuksen 24 artiklan mukaisesti Suomi tulisi sitoutua varmistamaan, että alkuperäiskansoihin kuuluvilla yksilöillä on yhtäläinen mahdollisuus korkeimpaan saavutettavissa olevaan ruumiillisen ja henkisen terveyden tasoon. Artiklan mukaan valtiot toteuttavat tarvittavat toimet, joilla pyritään saavuttamaan asteittain tämän oikeuden täysimääräinen toteutuminen.

3. Saamelaiskäräjien esitys

Saamelaiskäräjät esittää, että sosiaalialan osaamiskeskusten rahoitukseen kohdistuvasta leikkauksesta luovutaan vuonna 2017.

Mikäli valtionavustusleikkaus toteutetaan, saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottaminen turvataan erityistoimin vähintään nykyisellä tasolla.

Merk.

Tiina Sanila-Aikio
Puheenjohtaja



Pia Ruotsala
Hallintopäällikkö

(Kannanotosta päätti puheenjohtaja 2.9.2016)

Lisätietoja:

- Saamelaiskäräjien hallintopäällikkö Pia Ruotsala, 040-7262688, pia.ruotsala@samediggi.fi
- Posken saamelaisyksikön suunnittelija Eila-Marja Labba, 040-1208844, eila-marja.labba@samediggi.fi

1 CERD/C/FIN/CO/20-22

2 CRC/C/FIN/CO/4

3 CEDAW/C/FIN/CO/6

4 CM/ResCMN(2012)3

5 RecChL(2012)2